

Apunts de llengua

(publicat a *L'Heura digital* 35, 22 de desembre de 2011)

Nadal, una amalgama de cultures

Enguany, ens havíem proposat explicar com celebrem aquí les festes de Nadal, alguna cosa que fos típica, que ens caracteritzés. I vet aquí que hem comprovat que gairebé tot, per molt arrelat que ara estigui en la nostra societat, té orígens forans. Podíem parlar del pessebre, dels Reis, de menges típiques, de –per què no?– de plantes... I ens hem trobat que tot tenia un origen més o menys llunyà, bé sigui en el temps, bé sigui culturalment.

Ens expliquem.

El **pessebre**, que es fa a moltes llars, és la representació del naixement del nen Jesús feta amb molsa, troncs, suro i figures de personatges de la vida rural. És un dels quadres costumistes més estesos a la Mediterrània cristiana. El seu origen podria estar en les antigues creences de tenir imatges dels déus (pagans) a casa com a protecció. Rep el nom de pessebre (a diferència de la cultura castellana que en diu *belén*) perquè, segons la Bíblia, quan l'infant va néixer a l'estable el van posar dins d'una menjadora d'animals, és a dir, un pessebre. L'any 1223, a Itàlia, sant Francesc d'Assís va fer una representació del naixement al voltant d'una menjadora d'animals –un estable semblant a aquell en què segons el cristianisme va néixer el nen Jesús–, considerada per molts l'origen del pessebre cristià. A Catalunya, les primeres figures no ens arribaran fins als segles XVII-XVIII, de la mà de famílies aristocràtiques.

També tenim els **Reis Mags**, que com tothom sap, vénen d'orient. I qui són els Reis Mags? Són, segons el Nou Testament, uns mags que, guiats per un estel, van portar regals a Jesús. La Bíblia no especifica quants eren, només diu que eren mags (en algunes traduccions hi diu savis), i que venien d'orient. Amb el temps, aquests mags van passar a ser tres astròlegs, i després reis, i fins hi tot agafen nom: Melcior, Gaspar, i Baltasar, i es consideren originaris d'Europa, Àsia i Àfrica, respectivament. És possible que existís un quart rei mag, un noble, príncep segons algunes cròniques, que devia tenir uns trenta anys i que, observant el firmament, va descobrir el famós estel de Betlem que anunciava el naixement del nen Jesús. Un teòleg presbiterià del EUA va escriure l'any 1896 un conte nadalenc anomenat *L'altre rei mag*, el protagonista del qual és Artaban, nom originari persa. Si voleu llegir un resum d'aquest conte i conèixer més aquest 4t rei us recomano que aneu a www.reismags.cat/quart_rei_mag/.

I l'**arbre**, d'on ve? Vegem-ho. Quan els primers cristians van arribar al nord d'Europa van descobrir que els pobles *bàrbars* celebraven l'aniversari d'un dels seus déus guarnint un arbre perenne, en una data propera al Nadal cristià. Aquest arbre simbolitzava l'arbre de l'Univers, en la copa del qual hi havia el cel i a les arrels més fondes, els inferns. Posteriorment, quan els cristians van evangelitzar aquests pobles, van agafar la idea de l'arbre, però canviant-li totalment el significat: sant Bonifaci, un evangelitzador alemany, davant la mirada dels germànics, agafà una destral, tallà l'arbre i en el seu lloc va plantar un pi, símbol de l'amor perenne de Déu. L'adornà amb pomes i espelmes; les pomes simbolitzaven el pecat original i les temptacions, mentre que les espelmes representaven la llum de Jesucrist. També recorda l'arbre del Paradís, els fruits del qual van menjar Adam i Eva, i d'on va venir el pecat original; la seva forma triangular (per ser generalment una conífera), representa la Santíssima Trinitat i l'estrella representa la de Betlem.

I pel que fa al **Pare Noël**, o Santa Claus, sembla que prové de sant Nicolau, un personatge nascut el segle III al sud de Turquia, malgrat que no hi ha cap prova de la seva existència. Tot fa creure que, en el seu esforç de conversió dels pagans, l'església simplement creà el mite de sant Nicolau i li atorgà atributs i fets fins aleshores atribuïts al déu grec dels mars, Posidó, i a un déu de la collita, Hold Nickar (transformat en Hagios Nikolaos, sant Nicolau). Una de les llegendes que s'expliquen d'ell diu que havia sentit que hi havia un home molt pobre que havia decidit vendre les seves 3 filles per tal d'aconseguir diners per poder subsistir. En saber-ho, el sant va anar a la casa d'aquesta família i va veure que a la xemeneia hi havia penjats els mitjons de les nenes perquè s'asseguessin. Llavors, hi col·locà una bossa plena de monedes d'or, per a cada una de les filles. Gràcies a aquest regal, la família va poder subsistir. D'aquí ve la tradició de posar mitjons a les finestres, a l'arbre de Nadal o a la xemeneia, i esperar que a l'endemà hi apareguin els regals.

És curiós saber que el 6 de desembre, sant Nicolau, se celebra en una bona part d'Europa. A Alemanya i Polònia, els noiets es vesteixen de bisbes i demanen almoina per als pobres –o per a ells mateixos! A Holanda i Bèlgica, sant Nicolau arriba en un vaixell des d'Espanya muntant en un cavall blanc per entregar els regals. Aquest dia se celebra compartint dolços, xocolata, petits regals i joguines. Els nens holandesos deixen pastanagues a les sabates per al cavall, i esperen que sant Nicolau els les canviará per regals.

La seva fesomia i el seu nom actual van ser creats al llarg del segle XIX, als Estats Units. Però abans de tenir la imatge coneguda d'un home gros, barbut i bonastre, era nan i prim, com un follet. Regalava joguines als nens la nit de

Nadal i anava en un trineu tirat per nou rens. Fou el caricaturista T. Nast qui va dissenyar el personatge actual per a les seves postals nadalenques. Així va ser com adquirí la seva vestimenta: sembla que el seu creador es va basar en les vestimentes dels bisbes de velles èpoques per crear aquest Sant Nicolau, que en aquest moment ja res tenia a veure amb el sant Nicolau de Mira.

I vet aquí, doncs, com els hàbits que tenim, els costums que celebrem i els personatges en què creiem, els compartim des de fa temps amb gent d'altres cultures i d'altres terres, llunyanes i properes alhora, amb qui, en definitiva, convivim.

(Basat -i adaptat- en textos de la Viquipèdia)